

ด้วยอาลัย อดีตคอลัมน์ “รุสมีแล” เชษฐา พวงหัตถ์

ครั้งแรกที่อาจารย์เชษฐา พวงหัตถ์ บอกผมว่าท่านคือ เชษฐา ผมซ่อนสีหน้าแปลกใจไว้ไม่มีผิดเพราะอาจารย์ดูสูงกว่าที่ผมจินตนาการเห็นจากการอ่านบทความและลีลาการเขียนที่หนุ่มกว่ามากนัก

ผมยกมือก้มหัวสวัสดีด้วยความตื่นตะลึงระคนแปลกใจ เมื่อได้จังหวะ ผมถึงกระซิบถามคงกฤษ ตรัยวงศ์ ว่า ผมฟังไม่ผิดใช่ไหม...นั่นคือ อาจารย์เชษฐา พวงหัตถ์

คงกฤษ บอก ใช่ครับพี่ ไม่มีเชษฐาอื่นแล้ว แกอยู่ศิลปากร

เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อครั้งผมไปเข้าร่วมสัมมนาเวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทยครั้งที่ 9 ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อไปรับ “คปไฟ” ในฐานะตัวแทนคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ม.อ.ปัตตานี เจ้าภาพผู้จะจัด ครั้งที่ 10

เกิดขึ้นขณะนักวิชาการ “ชาสูบยา” ออกจากห้องกันมาสูบบุหรี่หน้าโรงแรมอิมพีเรียล แม่ปิง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 27 พฤศจิกายน 2557

แม้ผมจะเลิกสูบบุหรี่ได้หลายปี แต่นิสัยมายืนกับวงสูบก็นั่งเลิกไม่ได้

เรื่องอาจารย์เชษฐา ไปอยู่ศิลปากรนั้นผมทราบข่าวมาตั้งแต่ต้น เพราะเรื่องนี้สัมพันธ์กับความรู้สึกผูกพันของผมกับวารสารทางวิชาการเล่มหนึ่ง

มันคือ วารสารร่มพฤษภ ของมหาวิทยาลัยเกริก ซึ่ง อาจารย์เชษฐา เป็นบรรณาธิการ

วารสารร่มพฤษภสำหรับผมมันคือร่มพฤษภจริง ๆ เพราะเป็นวารสารที่เต็มไปด้วยบทความและนักวิชาการที่น่าตื่นตาตื่นใจ

เรียกได้ว่าใครอยากอ่านงานวิชาการทันสมัย ภาษาไทยที่อัปเดตเทรนด์ต้องไปหาอ่านที่นั่น

ในช่วงปลายทศวรรษ 2530 ถึงต้นทศวรรษ 2540 สำหรับนักเรียนรัฐศาสตร์และวรรณกรรม ผู้ไม่เคยเข้าชั้นเรียนอย่างผม นอกจากงานเล่มแรก และเล่มสำคัญชื่อ “รัฐศาสตร์การบริหารรัฐกิจ ทฤษฎี: หนึ่งทศวรรษรัฐศาสตร์แนววิพากษ์” (2540) ของไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร แล้ว ก็มีวารสารร่วมพฤษฯ นี่แหละที่เป็นร่วมพฤษฯ ให้ผมได้รู้สึกว่าการวิชาการมันสนุกเหลือเกิน

อันที่จริงถ้าเรียงลำดับเวลากันแล้ว อาจพูดได้ว่าวารสารร่วมพฤษฯ ในหัวเวลานั้นเสียอีกที่ปูพื้นให้ผมซึ่งชินหูอยู่กับ Samuel P. Huntington เจ้าของแนวคิด The Clash of Civilizations อันลือลั่น ในตำราเรียนของรามคำแหงได้เข้าใจงานที่ใช้ภาษาไทยซับซ้อนอย่างงานของไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร เล่มนั้น จนรู้สึกตื่นเต้นที่ Huntington ถูกเรือและถูกถอนรากอย่างสนุกสนาน

ยิ่งตื่นเต้นมากขึ้นไปอีกเมื่อชัยอนันต์ สมุทวณิช เล่ม “รัฐ” ที่เราเคยใช้เป็นตำราสอบถูกวิพากษ์อย่างหนักด้วย

ความสนุกและความบันเทิงเชิงวิชาการแบบนี้ เมื่อมาทบทวน ผมคิดว่าเป็นเพราะวารสารร่วมพฤษฯ ที่ อาจารย์เชษฐา เป็นบรรณาธิการปูพื้นฐานให้

ผมรู้จัก อ.บุญส่ง ชัยสิงห์กานานนท์ อ.วิริยะ สว่างโชติ กับงานวิวิธแนวคิดโพมด้านศิลปะและดนตรีจากที่นี้ได้อ่านบทวิวิธทฤษฎีด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ที่สนุกก็จากฝีมือการกำกับวารสาร รวมถึงการแปลของอาจารย์เชษฐา

ผมคลั่งวารสารร่วมพฤษฯ ถึงขนาดโทรศัพท์ไปหาอาจารย์เชษฐาตอนเรียนปริญญาตรีเพื่อได้คุยกับอาจารย์ และบอกอาจารย์ว่าผมพยายาม

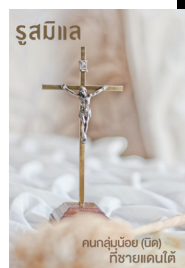
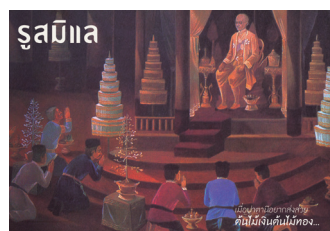
โทรหลายครั้งแล้ว ครั้งนี้ก็เพื่อแจ้งว่าได้ส่งเงิน 80 บาทไปเป็นค่าสมาชิก

อาจารย์เชษฐา กรอกเสียงผ่านสายมาห้าว ๆ ด้วยคำตอบรับ ฮือ ๆ และครับ ๆ ก่อนจะขอบคุณและวางสาย

แม้ผมจะไม่ได้รับหนังสือจากการเป็นสมาชิกสักเล่ม แต่ผมก็ติดตามร่วมพฤษฯ ได้หลายต่อหลายเล่ม ทั้งเล่มในอดีตและในอนาคตของตอนนั้น เพราะมารู้ตอนหลังว่าเพื่อนเล่นสมัยเด็ก ๆ ของผมทำงานอยู่ที่นั่น

ผมเอาใจออกห่างจากวารสารนี้ก็เมื่ออาจารย์เชษฐาไม่ได้เป็นบรรณาธิการ และย้ายไปอยู่มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผมได้บอกเรื่องรักลับ ๆ นี่บางแ่งมุ่มกับอาจารย์เชษฐาเมื่อได้ติดต่อกันเรื่อยมาหลังจากงานที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เน้นนอนในการจัดงานเวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ครั้งที่ 10 ผมก็ทาบตามอาจารย์มาเป็นแขกและนำเสนอบทความเรื่องสำคัญด้วย ระหว่างนั้นก็ชวนอาจารย์เขียนบทความนั้นนี้แล้วแต่ความอยาก ลงตีพิมพ์ในวารสารรัฐสมิแล

ระหว่างนั้นอาจารย์ก็บอกผมเรื่องอาการเจ็บป่วย และการเข้าออกโรงพยาบาล ก่อนจะเจียบหายไป พร้อมกับมีกิจกรรมจำหน่ายหนังสือเพื่อสมทบทุนให้ครอบครัวอาจารย์ใช้รักษาพยาบาล เมื่อเกือบปีที่ผ่านมา

แน่นอน เราไม่ได้สนทนากันอีก วารสารรัฐสมิแลก็ไม่ได้รับบทความดี ๆ จากอาจารย์อีก

ที่เล่ามานี้ ด้านหนึ่งแม้จะเป็นเรื่องความสัมพันธ์และความประทับใจส่วนตัวระหว่างผมกับอาจารย์เชษฐา แต่อีกด้านหนึ่งก็แสดงให้เห็นบรรยากาศของวงการวิชาการไทยในช่วงทศวรรษ 2530 ซึ่งเป็นช่วงเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ทางวิชาการ โดยเฉพาะในช่วงปลายทศวรรษ 2530 ที่เกิดความอึดตัวของ การศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผ่านกระบวนทัศน์แบบดั้งเดิม ไม่ว่าจะเป็นแนว สังคมนิยม แนวเศรษฐกิจชุมชน วัฒนธรรมชุมชน หรือเศรษฐศาสตร์การเมือง ซึ่งเคยเป็นแนวทางที่ น่าตื่นเต้นของทศวรรษ 2510-2520

ปลายทศวรรษ 2530 จึงเกิดผลงานของ นักวิชาการเด่น ๆ อย่างนพพร ประชากุล ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช ในวงการวรรณกรรมศึกษา ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร ในวงการรัฐศาสตร์ ชีระ นุชเปี่ยม ในวงการประวัติศาสตร์ ตลอดจนท่านอื่น ๆ เช่น ประชา สุวิธานนท์ บุญส่ง ชัยสิงห์กานานนท์ วิริยะ สว่างโชติ ในแวดวงศิลปะ ปรัชญา และดนตรี รวมถึงนักศึกษารุ่นใหม่ๆ ทางมานุษยวิทยาและ สังคมวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่เริ่ม ทำวิทยานิพนธ์ที่น่าตื่นตาตื่นใจ

อาจารย์เชษฐา พวงหัตถ์ ก็เป็นเอกอยู่ในทาง สังคมวิทยาด้วย

ขณะนั้นพื้นที่สำคัญในการเผยแพร่ผลงาน เหล่านี้ก็คือวารสารทางวิชาการ ยังไม่มีสำนักพิมพ์ ที่กล้าเสี่ยงลงทุนพิมพ์งานหนังสือแนวนี้นี้เป็นหนังสือ เล่มออกมาวางจำหน่ายเท่าไรนัก เมื่อเทียบกับยุค ทศวรรษ 2510-2520 ที่มีสำนักพิมพ์ดวงกมล ของ คุณสุข สว่าง และกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองเป็น ตัวชูโรง

จนกระทั่งครึ่งหลังของทศวรรษ 2550 ถึง ปัจจุบัน กระแสงานวิชาการในกระบวนทัศน์ใหม่ ๆ มาแรงยิ่งขึ้น จึงได้เกิดสำนักพิมพ์ที่ลงทุนกับงาน แนวนี้อย่างจริงจัง อย่างที่เห็นกันอยู่ เช่น สำนักพิมพ์ สมมติ สำนักพิมพ์ Illuminations สำนักพิมพ์ เคล็ดไทย สำนักพิมพ์สยาม สำนักพิมพ์ยิปซี เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่าในช่วงทศวรรษ 2530 วารสารที่อาจารย์เชษฐาเป็นบรรณาธิการมีบทบาท หล่อหลอมคนรุ่นใหม่ในขณะนั้น และเป็นพื้นที่ที่ “นำเข้า” แนวคิดแนววิเคราะห์ทางด้านรัฐศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ที่โดดเด่นมาก

อาจารย์เชษฐาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในช่วง หัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ ทางวิชาการของไทย ■